

СУЧАСНІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПРОЕКТИ В МУЗЕЙНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. Культурно-освітня робота музеїв країни сприяла виникненню різноманітних форм і видів пізнавально-виховної діяльності в суспільстві. Проведення екскурсій, лекцій, тематичних вечорів та конференцій, тематичні виставки, дні відкритих дверей є повноцінними культурологічними проектами. В статті аналізується зміст поняття культурологічний проект, характеризується його зміст та визначається його специфіка на прикладному матеріалі українського музейництва.

Ключові слова: культурологічний проект, музейна діяльність, музей, наукова діяльність музею.

Аннотация. Культурно-просветительная работа музеев Украины способствовала возникновению различных форм и видов познавательно-воспитательной деятельности в обществе. Проведение экскурсий, лекций, тематических вечеров и конференций, тематические выставки, дни открытых дверей являются полноценными культурологическими проектами. В статье анализируется содержание понятия культурологический проект, характеризуется его содержание и определяется его специфика на прикладном материале украинского музея.

Ключевые слова: культурологический проект, музейная деятельность, музей, научная деятельность музея.

Summary. Museum activities recently gaining popularity every year and holds the line on expanding the museum space through new technologies and innovation. That is why the project is the cultural activity that aims to expand this space. Integrating cultural project in the modern museum space just solved several key problems associated with the research activities of museums. The development of cultural and educational work of museums Ukraine contributed to the emergence of various forms and types of informative and educational activities. The most common ones are: tours, lectures, systematic meetings with visitors, theme parties and conferences, the work of mobile museums, meetings with famous people, exhibitions, open days – in turn, these events are full of projects, especially when they relate to certain current day society questions. Cultural peculiarity of the project is that its activities could go beyond the question of the museum and its basic concept. Therefore, the research and development of museums is the basis for the functioning of cultural project not only for commercial and

widespread, but also to influence the cultural and national identity of the population. Results of research workers museums draw in a new exhibition sections displays, catalogues, teaching materials excursions, scientific descriptions of items, as well as articles and monographs on various aspects of the history, culture, economics or science-related materials museums. Topics of research museum staff are very diverse and primarily determined by the nature of the museum's collections. That is due to such activity and attract innovative trends of contemporary museum design process of education of society and instilling in him the national idea, understanding of the purpose of existence of the state, society and the individual number assigned directly create in the mind of values related to patriotism and preservation of ethnic and cultural values in society. A detailed study of materials and systematize the acquired knowledge makes it possible to draw conclusions about the relationship of culture and museums, and a culture, as a science in the design of museums. Comments received make it possible to develop a number of practical recommendations which formed the basis of the design of cultural activities in the museum. Cultural peculiarity of the project is that it is a sufficient and correct application can fully satisfy the human need for knowledge. A comprehensive approach to this project gives an opportunity to meet other incidental needs, because usually cultural project is not only educational, informational, educational nature, but also entertaining. It is important to note that due to the nature of the entertainment cultural project he is able to bring in the necessary information and accessible form for humans. The main goal of the project is the emergence of cultural needs in mind, what remains is very important, because human nature is not only to gain some knowledge, but also understand them. Purpose is to study and analyse cultural project as an innovative facility in a modern museum activities and establishing linkages between culturological activity and national identity in Ukraine. Cultural projects, primarily is the activity in which the main objective is the realization of a unique set of processes that lead to the creation of new value. The range of cultural projects is extremely wide and varied in scale. Also, it is innovation, because by combining scientific and entertainment foundations created an entirely new product, which is synthesized in popular culture and takes training and education functions.

Key words: cultural project, museum activities, museum, science museum activities.

Постановка проблеми. Музеї — це скарбниці людської історії і культури, думки і праці, це осередки пізнання навколишнього світу [4, 166]. А музейна справа, у свою чергу, це спеціальна галузь культурно-освітньої та наукової діяльності, яка здійснюється музеями з метою комплектуван-

ня, збереження, вивчення й використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури.

Розвиток культурно-освітньої роботи музеїв України сприяв виникненню різноманітних форм і видів пізнавально-виховної діяльності. Найпоширенішими з них є: екскурсії, лекції, система-

тичні зустрічі з відвідувачами, тематичні вечори й конференції, робота пересувних музеїв, зустрічі з видатними людьми, тематичні виставки, дні відкритих дверей. В свою чергу, ці заходи є повноцінними проектами, особливо, коли вони стосуються певних актуальних на сьогодні для суспільства питань. Тобто за рахунок такого виду діяльності та залучення інноваційних тенденцій розвитку сучасної музейної проектної діяльності процес виховання суспільства в цілому та прищеплення йому національної ідеї, розуміння мети існування держави, суспільства та особистості безпосередньо створить ряд закріплених у свідомості людини цінностей, пов'язаних із патріотизмом та збереженням етнокультурних цінностей у суспільстві.

Актуальність теми полягає у тому, що за певний час існування культурологічних проектів — вивчення та аналіз цього питання не відбувався, також не був вивчений та визначений вплив культурологічних проектів на суспільство як культурну системну одиницю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з означеної теми базується на матеріалах нормативно-правової бази, що регулюють сферу культури ЮНЕСКО, Міжнародної ради музеїв та вітчизняного законодавства, теоретичних аспектів питання в роботах таких науковців як С. Кримський “Архетипи української культури”, К. Гірц “Інтерпретація культур”, Лозко Г. “Українське народознавство”, С. Безклубенко “Українська культура у взаємозв'язках з сусідніми”, С. Кучин “Економічні проблеми розвитку музейної справи в Україні”, М. Рутинський “Експозиційна діяльність”. Детальне дослідження матеріалів цих авторів та систематизація отриманих знань дає можливість зробити висновки про взаємозв'язок культури та музейної справи і місце культурології, як науки у проектній діяльності музеїв. Отримані висновки дають змогу розробити ряд практичних рекомендацій, які ляжуть в основу культурологічного проектування в музейній діяльності.

Мета роботи полягає у вивченні та аналізі культурологічного проекту як інноваційного об'єкту в галузі сучасної музейної діяльності і встановленні взаємозв'язків між культурологічною діяльністю та національною ідентичністю населення України.

Вклад основного матеріалу. Культурологічний проект, в першу чергу, є видом діяльності, де головним завданням є реалізація сукупності

унікальних процесів, які приведуть до створення нової цінності. Також це є інноваційна діяльність, оскільки за рахунок поєднання наукової та розважальної основи створюється цілком новий продукт, який синтезується у масовій культурі та виконує виховну та освітню функції. Основною метою виникнення культурологічного проекту є задоволення потреби у пізнанні світу, яка зараз лишається дуже актуальною, адже природа людини полягає не лише в тому, щоб отримати певні знання, а й зрозуміти їх. [5, 34–56] Особливість культурологічного проекту полягає в тому, що він при достатньому та коректному застосуванні може в повному обсязі задовольнити потребу людини у пізнанні. Комплексний підхід до реалізації такого проекту дає людині можливість задовольнити й інші супутні потреби [1], адже зазвичай культурологічний проект має не лише освітній, інформаційний, пізнавальний характер, а й розважальний. Важливо звернути увагу на те, що саме завдяки розважальному характеру культурологічного проекту він здатен донести у потрібній і доступній формі інформацію для людини.

Перші культурологічні проекти виникли в школах, де учні виконували певну дослідницьку роботу з вивчення та характеристики певного питання історії та культури переважно рідного краю. Це питання мало бути актуальним, нести освітній характер та мало завдання акцентувати увагу на певній проблемі, притаманній даному питанню та розглянути шляхи її вирішення. Так, в школах ближнього зарубіжжя учні розробляли проекти про міста та населені пункти, де вони проживають, відомих діячів, про певні питання моралі і культури, характерні для сучасного суспільства. Такі проекти розраховані відповідно на нешироку аудиторію та їх реалізація відбувається у освітньому, інформаційному та виховному напрямах [6].

Але учнівська молодь, як України, так і світу, часто і активно бере участь у створенні таких проектів, тому як наслідок виникають повноцінні наукові конкурси, які за мету мають реалізацію культурологічних проектів учнів та студентів. Так, в Україні функціонує конкурс проектів “Моральний вчинок” за егідою Національної експертної комісії з питань захисту суспільної моралі, проведення якого відбувається за участю учнів та студентів в культурологічному, соціальному та культурному напрямах. Мета конкурсу — популяризація ду-

ховних і моральних надбань, консолідація зусиль, спрямованих на моральний саморозвиток особистості, здатної забезпечити країні гідне місце у цивілізованому світі, сприяти формуванню громадянської позиції та соціально-правової активності учнів та студентів. Відповідно захищені проекти знаходять можливість реалізації.

На терені України також функціонують культурологічні проекти учнівської та студентської молоді, які проводять заходи в різноманітних тематиках. “З Шевченком у серці”, який містив у собі декілька етапів проведення у пізнавально-розважальній формі, які включали виступи молодих українських виконавців, відкриття музейних виставок та фотогалерей, проведення конференцій та форумів на тему творчості та життя українського поета, а на завершення — виставка “Геній планетарного масштабу”, у якій висвітлено вшанування Тараса Шевченка в світі. Так, видатний Кобзар є національним символом, тобто особистість Тараса Шевченка та його патріотичне життя формують національну ідентичність та імідж України, репрезентуючи її на світовій арені.

Музейна діяльність останнім часом набуває популярності та з кожним роком спрямовується на розширення музейного простору за рахунок новітніх технологій та інноваційної діяльності. Саме тому культурологічний проект є тим видом діяльності, який має на меті розширити цей простір.

Інтегруючи культурологічний проект в сучасний музейний простір одразу вирішується декілька основних завдань, пов’язаних із науково-дослідною діяльністю музеїв.

Особливість культурологічного проекту полягає в тому, що його діяльність може виходити за рамки питання фондів музею та його основної концепції.

Тому науково-дослідна діяльність музеїв є основою для функціонування культурологічного проекту не лише з метою комерційного та масового характеру, а й з метою впливу на культурну та національну ідентичність населення.

Результати науково-дослідної роботи працівників музеїв оформляються у вигляді нових виставок, розділів експозицій, каталогів, методичних розробок екскурсій, наукового опису цінних експонатів, а також статей та монографій з різних питань історії, культури, економіки чи науки, пов’язаних з матеріалами музеїв. Тематика наукових досліджень

музейних працівників дуже різноманітна і визначається здебільшого характером колекцій музею.

Найчисленнішими виданнями музеїв є путівники, розраховані на масового читача. Вони знайомлять з історією музеїв, їхніми експозиціями і фондами, розповідають про найцінніші збірки.

Музейні колекції популяризують і за допомогою інших видань: альбомів (наприклад, “Київський музей історичних коштовностей”, “Києво-Печерський державний історико-архітектурний заповідник”, “Державний музей етнографії та художнього промислу НАНУ”, “Львівська картинна галерея”, “Харківський художній музей”, “Львівський музей українського мистецтва”, “Музей російського мистецтва у Києві”, “Національний музей народного декоративного мистецтва України”, “110 раритетів Львівського історичного музею” тощо); комплектів листівок (“Львівський історичний музей”), репродукцій тощо.

При створенні наукової концепції музею вирішальне значення має характеристика і комплектування фондів [1]. Підготовка наукової концепції комплектування фондів передбачає всебічне й глибоке обґрунтування тем комплектування, включаючи оцінку структури і змісту наявного музейного фонду, в тому числі й аналіз сформованих колекцій та визначення ступеня їх повноти; мотивування спрямованості й характеру комплектування або поповнення колекцій; визначення критеріїв відбору матеріалів до фондів з урахуванням мети і завдань, які стоять перед музеєм. Таким чином, відповідно до визначеного профілю музею і його місця в музейній мережі й відбувається формування музейних фондів (колекцій) [3, 124–133].

У добу інформаційного “буму” актуальною проблемою музеїв стало прагнення утримати “планку” суспільної зацікавленості, актуальності й популярності установи серед відвідувачів. У таких реаліях трансформується сама ідея музейної експозиції як чогось непорушного й сталого в часі, з’являється місце для віртуального музею. Багато музеїв за кордоном працюють над постійним оновленням експозиції. Художники та дизайнери перебувають у невинному творчому пошуку нових ідей, видозміни тла, сюжетно-образної символіки, засобів емоційного відображення й анімації музейних експозицій, доповнення їх новими предметами з відповідною трансформацією логіки побудови всієї композиції та маршрутно-акцентного проведення

екскурсійного огляду, використанням різного роду технічних засобів [2].

Ще одна інновація — проведення у музеї суспільно-резонансних презентацій. Традиційними предметами презентацій для українських музеїв мають стати випуски нового мистецького каталогу чи альбому, книги відомих вчених, нові археологічні знахідки, передані до музею експонати, та ін.

Нині майбутнє музеїв залежить від об'єднання зусиль держави та громадськості задля розвитку музейної галузі. Перспектива піднесення сучасного музею — це перетворення його на центр громадської активності.

Запровадження культурологічних проектів у основу музейної науково-дослідної діяльності направить ці парадигми в одне русло, результатом чого буде і отримання музеями прибутку, і задоволення потреб суспільства у прагненні пізнання. Також культурологічний проект підсилює основні функції музеїв: освітню та виховну, покращуючи резонанс за рахунок масової популяризації музейної діяльності.

Тобто прагнення існування культурологічних проектів триматиме напрямом на скорочення ряду ланок кожної парадигми. Щоб до кінцевого споживача музейних послуг не проходив тривалий час через школи та дітей і не школа формувала прагнення до прекрасного, а таке закладалось безпосередньо в самій родині. Зміна напрямку впливу, по-перше, притягне платоспроможне населення до відвідування музеїв, створить необхідні умови для вивчення та ознайомлення з матеріалом, дохідливого прийому інформації суспільством. Тобто розширюючи вплив музейного простору із цієї парадигми на суспільну значимість, ми отримуємо цілком новий клас споживачів послуг, у яких є зацікавленість у цьому.

Інша гілка розвитку притягне меценатів через розгалужену систему співробітництва з іншими музеями, закладами та підприємствами культурного простору, це дасть змогу музейному простору охоплювати ареали далеко за межами його звичного впливу. До таких одиниць впливу можна віднести заклади гостинності та ресторанного характеру, через які буде відбуватись подальший вплив як на пошук майбутнього споживача послуги, так і додаткових капіталовкладень з боку підприємців, керівників цих закладів.

Світова практика музейної діяльності, подаль-

ший розвиток музейної педагогіки, необхідність пошуку нових форм і видів роботи з дитячою аудиторією — майбутніми відвідувачами, спонукає музей до створення інтерактивного музею із спеціальною експозицією для різних вікових дитячих груп, із застосуванням ігрових, театралізованих заходів, гуртків-студій та комп'ютерної техніки, де можна реалізувати науково-освітні та культурно-просвітницькі програми для школярів.

Важливим завданням сучасного музею є формування музейної культури відвідувача, яка розглядається, як ступінь його підготовленості до сприйняття предметної інформації музею, усвідомлення ним цінності оригіналу і специфіки музейної мови, уміння орієнтуватися в музейному середовищі.

Майбутнє музею ми бачимо у перетворенні його в науковий і духовний центр краю, виконання його соціальних функцій, адже національна культурна спадщина та її складова — пам'ятки історії та культури відіграють важливу роль у розбудові незалежної Української держави, відродженні духовності та історичної пам'яті.

Розглянемо деякі культурологічні проекти, які нині підтверджують цей напрям.

Наукові конференції. Не можна в повній мірі віднести до культурологічного проекту, адже конференції, зазвичай, не мають розгалуженої системи, але за останні роки явище наукової конференції наповнюється додатковими засобами, спонсорськими коштами, які беруть участь у представленні себе на музейному просторі як однієї з ланок діяльності музеїв.

День музеїв. Щорічне свято музейництва, яке відзначається 18 травня. В цей день більшість музеїв працюють безкоштовно і радо показують свої виставкові зали. Вперше Міжнародний день музеїв відсвяткували в усьому світі 1977 року, коли 11 генеральна конференція Міжнародної ради музеїв (ICOM) відбулась у Москві та Ленінграді. Це свято дає змогу реалізувати значну кількість культурологічних проектів, які приурочені цій даті і цим активно займаються музеї світу, які в цей день запроваджують акції, конкурси, додаткові супутні послуги поряд із традиційними екскурсіями.

Ніч музеїв. Міжнародна акція, яка дозволяє оглянути музейні експозиції вночі, звичайно приурочена до Міжнародного дня музеїв. У цю ніч більшість музеїв відкрито для відвідувачів після заходу сонця і майже до ранку. Основна мета акції — по-

казати ресурс, можливості, потенціал сучасних музеїв, залучити до музеїв молодь.

Фестиваль. Тематичні фестивалі, які мають в собі, наприклад, елементи реконструкції цілком можна віднести до галузі культурологічних проєктів, адже це масове святкове дійство, що включає огляд чи демонстрацію досягнень у певних видах мистецтва, яке має за мету ознайомлення суспільства з шедеврами культури, тобто цілком несе репрезентаційну функцію для населеного пункту, етнічної групи, соціальної одиниці.

Бієнале. Одна з провідних виставок сучасного мистецтва, що проходить у Венеції. У рамках бієнале сьогодні проводяться також Венеційський кінофестиваль (щорічний) та Венеційський фестиваль архітектури (по парних роках). Україна бере участь у Венеційському бієнале із 2001 року. Бієнале має розгалужену систему діяльності, яка включає розважальні заходи для відвідувачів, ознайомлення із експозиціями сучасних митців, імпрези провідних акторів театру та кіно. Це фестиваль, який дає змогу наблизити людей до мистецтва.

Також значним вжитком зараз почали користуватись віртуальні музеї, доступ до експозиції користувач може отримати через мережу Інтернет. Спеціально розроблене програмне забезпечення дозволяє відвідувачу побувати в музеях світу не відходячи від власного робочого столу. У таких музеях, зазвичай, у повному об'ємі відображені зали та кімнати музею, в яких розташовані експозиції. Час від часу, так як і в реальних музеях, експозиція змінюється. Також до основних послуг входить прослуховування екскурсій та семінарів.

Таким чином інноваційна діяльність у рамках культурологічного проєкту дає змогу привернути значну увагу споживачів та глобалізувати музейний простір.

Культурологічні проєкти нині доволі розвинені явище як в Україні, так і в світі, мають різний масштаб, види та способи впливу на споживачів, проводяться у різноманітних форматах, але досі не виявлено основні проблеми реалізації культурологічних проєктів. Ці аспекти в повній мірі розкриваються на етапі розробки та планування культурологічного проєкту.

У сучасному музейному просторі України впроваджуються цікаві та змістовні культурологічні проєкти. Одним з таких прикладів є Вишгородський історико-культурний заповідник.

Втілення культурологічного проєкту полягає в ознайомленні відвідувачів заповідника з історією краю:

- проведення лекцій та екскурсій музейними комплексами міста;
 - реконструкція з життя князів, які перебували у Вишгороді;
 - ігри на історичну тематику;
 - майстер-клас з гончарного мистецтва.
- У реалізації проєкту задіяні:
- Національна скаутська організація України “Пласт”;
 - Вишгородський історико-культурний заповідник;
 - заклади освіти міста Вишгорода.

До складу Заповідника входить “Гончарний центр”, Історичний музей і Археологічна виставка.

Мета заснування заповідника — збереження пам'яток історії, археології та культури у місті Вишгороді.

Археологічні дослідження у Вишгороді відкрили залишки багатьох видів ремісничого виробництва: залізобного, ковальського, ювелірного, склоробного тощо.

У X–XII ст. діяв великий гончарний центр.

Вишгород — один з центрів українського гончарства.

Під час археологічних розкопок у Вишгороді було знайдено унікальні гончарні горни епохи Київської Русі, які було знищено.

У 2006 році вдалося відкрити Гончарний центр.

Для відвідувачів організовано майстер-клас разом із досвідченими гончарами, які зроблять глечика, тарілку, вазончик, іграшку — приємну згадку про відвідування Музею гончарства.

У 2008 р. оці було відкрито історичний музей, експозиція якого демонструє археологічну спадщину Вишгородського району з часів палеоліту.

Відвідувачі можуть побачити унікальний макет Ольжиного граду, почути історію славнозвісного козацького Межигірського монастиря, полюбуватися копією ікони Володимирської Божої Матері.

Археологічна виставка “Древній Вишгород” розміщується в Будинку Клюкви заповідника “Древній Вишгород”. На виставці представлені раритетні експонати заповідника — археологічні знахідки, які виявили під час розкопок на території міста з початку 40-х років XX століття.

Відвідувачі мають можливість побачити найстаріше в Україні кам'яне яйце, пряслеця, фібули часів Київської Русі, прикраси князів, монети Давньої Русі та багато інших маловідомих та рідкісних речей доби Давньої Русі. Крім того, в експозиції знаходиться копія ікони Вишгородської (Володимирської) Божої Матері, яка була перевезена до Київської Русі в X ст. що була викрадена із Вишгородського монастиря і вивезена у Володимир.

Висновки. Отже, культурологічний проект — це діяльність, спрямована на дослідження певного культурного об'єкту, аналіз його впливу на суспільство та реалізація даного об'єкту в системі масової культури. Культурологічний проект є показником рівня культури, культурної ідентичності, це інноваційний напрямок, який здатний збільшувати резонанс музейної діяльності.

Існуюча парадигма діяльності музеїв та впливу потенційних споживачів за допомогою культурологічного проекту розширює свій вплив на платоспроможні ланки населення, розвиваючи у них інтерес до отримання інформації.

Таким чином визначено, що культурологічний проект — це синтез науково-дослідної діяльності та в значній мірі сфери розваг, інноваційних засобів інформаційного простору. Це також безпосередньо пов'язано з тим, що сучасний музейний простір під тиском сучасних суспільних викликів передбачає інтеграцію музейної діяльності у сферу розваг.

Тому для культурологічного проекту, як в галузі сучасного музейного простору, так і в інших галузях, важливо відповідати певним вимогам, які б забезпечували існування та реалізацію цих проектів.

Література:

1. Гриценко О. Нариси української популярної культури / О. Гриценко – К.: УЦКД, 1998. – 760 с.
2. Музеи мира: Музееведение [Текст] / Рос. АН НИИ культуры; Отв. ред. Е. Е. Кузьмина. – М., 1991. – 377 с.
3. Омельченко, Ю. А. Джерела вітчизняного музейництва [Текст] / Ю. А. Омельченко // Культурологічні студії. – К., 1996. – Вип. 1. – С. 147–162.
4. Хайдеггер, М. [Работы и размышления разных лет] [текст] / Состав., перевод с нем., статья и примеч. А. В. Михайлов. — М.: Гнозис, 1993. – 464 с.
5. Шумейко О. В. Культурологія конститутивні проблеми / О. В. Шумейко – К.: Атіка, 2009 – 355 с.
6. Юмашева Ю. Ю. Идентификационная маркировка предметов музейного хранения / Ю. Ю. Юмашева // Справ. рук. учреждения культуры. – 2009. – № 7. – 328 с.
1. Gritsenko Essays Ukrainian popular culture / A. Gritsenko – K.: UTSKD, 1998. – 760 p.
2. Museums of the world: Muzevedenye [Text] / NII Rosan culture; Otv. Ed. E. Kuzmina. – M., 1991. – 377 p.
3. Omelchenko, A. muzeynytstva domestic sources [Text] / A. Omelchenko // Cultural Studies. – K., 1996. – Vol. 1. – P. 147–162.
4. Heidegger, M. [Works and Reflections raznyh years] [text] / Details., Crossing Nam s., And Article Gurevich. AV Mikhailov. – Moscow: gnosis, 1993. – 464 p.
5. Shumeyko V. Cultural constitutive problems / AV Shumeyko – K.: Atika, 2009 – 355 p.
6. Yumasheva Y. Ydentyfykatsyonnaya markyrovka subjects museum storage / Yu Yumashev // Affairs. hand. Uchrezhdenie culture. – 2009. – № 7. – 328 p.